
DICHTERBIJ

Autonoom in de marge

Gerard Lohuis

Hennie worstelt al zo'n 48 jaar met psychische problemen. Ze hoort stemmen die haar opdrachten geven. Dat ze zich beter moet wassen of dat ze iemand moet uitschelden. Ze raakt regelmatig in de war wanneer het haar te druk wordt. Op zo'n moment verzorgt ze zichzelf niet meer en draait ze de dag en nacht om, want 's nachts is het rustiger en heeft ze minder last van spanning. Om zich beter te voelen gebruikt ze regelmatig drugs ook al weet ze dat ze daardoor sneller van slag zal raken. Maar de sombere gevoelens en de lusteloosheid die haar anders parten spelen, worden door de hasj naar de achtergrond verdrongen. Door het gebruik van de drugs raakt ze op den duur het spoor helemaal bijster. Ze is enkele keren gedwongen opgenomen geweest in een psychiatrisch ziekenhuis nadat de stemmen niet meer ophielden tegen haar te praten en ze uit achterdocht mensen om haar heen begon aan te vallen. Helaas zag Hennie de reden en nut van de opname niet in en werd ze gedwongen om medicatie in te nemen. De dokter was de duivel en de verpleegkundigen van 'ter helle neergedaalde satanisten'. Eenmaal gekalmeerd door de medicatie verdwenen de stemmen en tegelijk de lust bij Hennie om nog te willen leven. Ze kwam niet meer uit haar stoel en het leven beleefde ze als een film waar ze naar mocht kijken. Ik heb vaak met haar te doen gehad wanneer ze stil voor zich uitkijkend de tijd zag verdwijnen in een leeg bestaan. Niets was er dan over van de levendige vrouw die, waar ze ook kwam, voor leven in de brouwerij zorgde wanneer ze niet gedrogeerd werd door de medicijnen.

Voor Hennie is de diagnose schizofrenie nietszeggend en gedragstherapie ervaart ze als een straf. Uitleg over de ziekte verwijst ze steevast naar het rijk van 'de peuten' die het zelf beter kunnen gebruiken. Ze is volgens haarzelf niet ziek en heeft alleen last van warrige gedachten. Hoe goed de hulpverleners ook hun best doen tijdens haar opname, ze blijft het als een marteling ondergaan. Haar behandelplan ziet ze als een bijbel die aan een niet-gelovige wordt opgedrongen en ze weigert stelselmatig er een handtekening onder te zetten. "Wanneer je op een leeg verkeersplein staat te wachten voor een rood stoplicht en er niemand aankomt, dan ga je daar toch ook niet staan te wachten, maar dan geef je vol gas. Nou zo'n behandelplan is niet meer dan een verkeersregelaar zonder verkeer in de buurt", aldus Hennie op dagen waarop ze haar medicatie weer eens laat staan. Op de afdeling merken ze het omdat ze dan het verzet in haar actief z'n gang laat gaan door het brandalarm af te laten gaan, zichzelf in de isoleer verstopst en iedereen naar haar laat zoeken, de afdeling afgaat en niet op tijd terugkeert en met iedereen de discussie over de zinloosheid van een triest leven aan wil gaan. Ze vraagt dan aan de verpleegkundigen of ze gelukkig worden van het helpen van mensen die er niet op zitten te wachten en of ze dat thuis ook zo doen. Meestal wordt het dan tijd om over ontslag onder voorwaarden te gaan praten hetgeen er op neer komt dat ze naar huis mag wanneer ze regelmatig terugkeert om haar injecties toegediend te krijgen.

Nu staat ze weer voor me. Ze heeft er voor gezorgd dat ze met ontslag is gestuurd omdat "ze daar niet meer weten wat ze met me aan moeten". Haar huis is een puinhoop "want wat wil je als je er weken niet meer naar toe kunt om er een stofdoek door te halen" zegt ze met een innemende onschuld in haar ogen.

Een blik die aangeeft dat ze het nergens over wil hebben want het 'getherapeutizeuren' heeft haar lang genoeg geduurd. Ze heeft geld nodig want dat is het enigste waar ze het met mij, naast de medicatie, over wil hebben. " Lohuis mannetje, ik houd er niet van dat anderen zich met mij bemoeien want 1 tirannieke vader en een moeder die de lat voor mij onbereikbaar hoog heeft gelegd, zijn voor mij genoeg". Ik mag haar wel. Ze heeft het in de ogen van haar ouders nooit goed of niet goed genoeg gedaan. Ze heeft iets authentieks en oprechts, hoezeer zich dat soms ook tegen haarzelf keert wanneer ze weer eens eigenwijs haar eigen gang gaat en die bemoeizuchtige hulpverleners de les leest. Ik heb mezelf wel eens afgevraagd wat ik zou doen wanneer ik in zo'n situatie zou belanden. Dan valt Hennie's keuze voor autonomie goed te begrijpen en ben ik blij dat ze dit behouden heeft om geen kasplantje te worden. Ook al is het autonomie in de marge van het bestaan.

Jammer voor zijn diagnose

Gerard Lohuis

Hij voelt zich een beetje moe de laatste tijd. Ik kan een lach met moeite onderdrukken want ik moet denken aan Romario de Braziliaanse voetballer die niet zo veel wilde lopen als de trainer verlangde en daarbij dezelfde woorden uitsprak. Helaas voor mij is mijn gespreksgenoot achterdochtig van aard en heeft blijkbaar iets aan me gemerkt.

"Wat kijk je nou raar, Lohuis. Je zit me toch niet stiekem uit te lachen!". Tsja, wat wil je wanneer een diagnostisch ingesteld hoofd moet vechten tegen het onderbuikgevoel van een vader die van voetbal houdt. Mijn baas wil steeds meer marktgericht werken en een goede diagnose is daarbij een absolute voorwaarde om iemand te kunnen helpen. Ik moet daarvoor de medemens als cliënt vooral door een probleemgerelateerde bril zien, want op basis daarvan kunnen we de geleverde zorg betaald krijgen. Soms komt de twijfel bij me bovendien want een mens is meer dan een probleemgestuurd wezen. Zeker wanneer aan zo'n diagnose een behandelprotocol hangt omdat geen enkel protocol de individuele zorg omvat en medemenselijkheid en aandacht evenzeer waardevol zijn in het contact met de cliënt.

Want tijdens het gesprek over een beetje moe zijn, heb ik vele associaties die ergens vanuit het onderbewuste naar boven komen en goed bruikbaar zijn. Hij beschrijft hoe hij zich ergert aan mensen die niet doen wat ze moeten doen of zich niet gedragen zoals dat hoort. Iemand die door rood licht fietst, kan van hem een reprimande verwachten en wanneer iemand op het voetpad fietst, is hij in staat om ze van de fiets af te halen. Hij vertelt me regelmatig hoe vroeger in zijn gezin de regels nooit nageleefd werden omdat zijn vader altijd aan het werk was en zijn moeder de huishouding niet aankon. "Vader was er niet en moeder alleen fysiek aanwezig" is zijn korte samenvatting over de rol van zijn ouders. Hij heeft de erkenning moeten missen die kinderen nodig hebben om het zelfvertrouwen te ontwikkelen en om het vol te houden moest hij flink voor zichzelf opkomen, hetgeen zich nu omzet in ruzie maken wanneer mensen zich niet aan afspraken houden en zelfs tot lijfelijke ruzie wanneer hij zichzelf tekort gedaan voelt. Diagnostisch zou hier een impulsdoorbraak, agressie-problemen of wellicht een gemaskeerd depressief beeld op te plakken zijn. Gemaskeerd omdat de somberheid zich laat vertalen in het agressieve gedrag waarbij hij zijn eigen sombere gevoel als het ware overschreeuwt en niet kan voelen. Maar mijn onderbuikgevoel (dat van het Romario-lachje) komt met iets anders aanzetten. Namelijk met de benadering die de mental coach van het winnende Olympische dameswaterpoloteam er op na hield in Peking.

"Prent je in dat je gelijk hebt wanneer je onrecht ziet omdat jij de regels goed kent en de meeste mensen zich gedragen volgens die regels. Maar soms gaat het anders en daar is ook niets mis me" Hij kijkt me aan alsof ik ter plekke water in brand heb gezet. Na de eerste verontwaardiging kalmeert hij enigszins en is zijn nieuwsgierigheid gewekt. Hoe of ik dat bedoel. Nou gewoon, zoals ik het zeg. Als het anders gaat dan je verwacht, moet dat geen negatieve energie opleveren door boos te worden en kun je het ook relativeren. Een scheidsrechter maakt tijdens een wedstrijd nu eenmaal fouten waar je je tegen kunt verzetten omdat jou tekort wordt gedaan. De scheidsrechter zal er niet door veranderen. Je kunt beter de schouders ophalen en denken "ik heb gelijk, maar soms gaat het anders" Zodat je je kunt richten op iets waar je wel invloed op hebt.

Hij is het aan het proberen en meldt dat het in ieder geval meer energie oplevert. Hij voelt zich meer begrepen doordat hij minder ruzie maakt en krijgt op positieve wijze de regie over zichzelf terug. Wel jammer voor de diagnose.

Gehecht

Paul Hemels

Drie jaar geleden keerde hij terug van een maandenlang verblijf op Tahiti. Zwierf daar rond, leefde van kokosnoten en andere inheemse vruchten, en genoot van de adembenemende natuur. Werkte in een weeshuis, en zette zich in voor slachtoffers van atoom-proeven. Zag misvormde kinderen en ging van ze houden. Hij ontmoette mensen, ervoer de gastvrijheid van de Tahitianen en maakte vrienden. In Tahiti voelde hij zich echt thuis, en gewaardeerd.

Terug in Nederland kon hij zich maar moeizaam aanpassen. Contact met anderen krijgen lukte niet echt. Hij vond de mensen kil, oppervlakkig en individualistisch. Feitelijk was dat voorheen ook al.

Louis werd op jonge leeftijd naar een weeshuis gebracht. Hij was geen echte wees, maar zijn moeder was niet in staat om hem te verzorgen. Hij werd grootgebracht door religieuzen en pleegouders. Nog steeds spreekt hij met veel respect en affectie over hen.

Twee en een half jaar geleden zette hij de eerste stap in het gebouw van de GGZ.

Diagnose: aanpassingsstoornis bij een man met een schizotypische persoonlijkheidsstoornis. "Niks mee te beginnen", sprak de psycholoog, "hij kan zich niet hechten, een paar keer zien en dan uitschrij-ven...". "Kan er niets mee", zei de psychiater, "pillen wil hij niet...".

Nee, pillen zijn aan Louis niet besteed. En waarom zou hij ook?

In het dorp waar hij woont noemt men hem "een vreemde vogel". Nog nét geen dorpsgek, maar toch op zijn minst iemand die je liever mijdt. Al was het alleen al om zijn opvallende ver-schijning: heel mager, lange paardenstaart, onverzorgd gebit, oude kleren, brede riem met survivalmes en kompas. De grote behoefte aan contact maakt dat hij vele voorbijgangers aan-klampt en hen - met een obsessieve fascinatie voor kapitein Cook - vertelt over de wonderlijke wereld van de Polynesische archipel.

Inmiddels heb ik hem talloze keren gezien. Hij verschijnt altijd trouw op zijn afspraken, is altijd hartelijk. Maar vooral verdrietig: waarom vindt hij in Nederland niet de vriendschap en waardering waar hij zo'n behoefte aan heeft?

Onlangs werd hij afgekeurd voor zijn werk. "Onaangepast" werd gesteld. Maar Louis weet wel beter, en stelt dat men zijn sterke gevoel voor rechtvaardigheid en eerlijkheid niet kan verdragen. En ik vermoed dat Louis dichterbij de waarheid zit dan zijn werkgever.

Sindsdien leidt hij een rustig leven, in afwachting van zijn aanstaande reis, opnieuw naar Tahiti.

Omdat hij spaart voor een vliegticket wil hij zich niet veroorloven om geld uit te geven aan kleding. Hij eet soms bedorven voedsel. Zorgelijk, maar onveranderbaar. Zijn reis naar Tahiti is het doel, en dat moet kost wat kost gehaald worden.

Ik gun Louis een goed leven in Nederland . Een veilige woonplek, plezierig werk, en mensen om hem heen. Maar ik weet dat hij dat niet wil. Hij moet en zal naar Tahiti, daar vindt hij wat hij nodig heeft.

Hij heeft zijn reis al vele keren uitgesteld, en ook de route wordt regelmatig gewijzigd. Rond de kerstdagen vertrekken, of toch maar beter in het voorjaar? In de herfst misschien? Via de Verenigde Staten en in Los Angeles overstappen? Of toch beter eerst naar Australië, en een periode werken in de haven van Sydney? Of met de fiets naar China, en dan verder...

Ik weet niet of hij ooit zal vertrekken, zelfs niet of het allemaal waar is wat hij vertelt. Maar zijn verhalen zijn boeiend en leerzaam. En hij weet wat hij wil.

"Als ik vertrek nodig ik je uit voor een etentje bij de Chinees!" zegt Louis.

Hoezo "hij kan zich niet hechten?"

Zolang hij in Nederland blijft kan hij bij mij terecht.